

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 164/2024-23

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu (sudca spravodajca) a sudcov Ladislava Duditša a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky maloletej [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej zákonnou zástupkyňou [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], zastúpenej advokátkou Mgr. Martinou Chorváthovou, A. Kmeťa 17, Martin, proti postupu Okresného súdu Žilina v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/86/2021 takto

r o z h o d o l :

- Postupom Okresného súdu Žilina v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/86/2021 **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, ako aj právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
- Okresnému súdu Žilina **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/86/2021 konal bez zbytočných prietahov.
- Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadostučinenie v sume **1 600 eur**, ktoré jej **j e** Okresný súd Žilina **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
- Okresný súd Žilina **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **485,12 eur** a zaplatiť ich jej právnej zástupkyňi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.
- Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. IV. ÚS 164/2024-13 z 3. apríla 2024 prijal na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľky vo veci namietaného porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len

„ústava“), ako aj práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 21P/86/2021.

2. Z ústavnej sťažnosti a predloženého súdneho spisu vyplýva, že otec maloletej sťažovateľky sa návrhom na začatie konania doručeným okresnému súdu 5. mája 2021 domáha úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletej. Vo veci maloletej sťažovateľky okresný súd dosiaľ nerozhodol (ani neprávoplatne).

II.

Argumentácia sťažovateľky

3. Maloletá sťažovateľka namieta zbytočné prietahy v napadnutom konaní okresného súdu, ktorý o návrhu otca na úpravu výkonu rodičovských práv a povinností k sťažovateľke nerozhodol ani po viac ako dvoch rokoch a deviatich mesiacoch, čím porušil označené práva podľa ústavy a dohovoru.

4. Sťažovateľka poukazuje na to, že vo veci okresný súd vykonal posledný úkon 16. septembra 2021 a následne bol viac ako dva roky nečinný. Vo veci nenariadil ani jedno pojednávanie, a to napriek tomu, že predmetom konania je úprava rodičovských práv a povinností k maloletemu dieťaťu, teda ide o konanie, ktorého prioritu predpokladá aj zákon. Nejde o právne zložitý prípad, pričom sťažovateľka (v zastúpení matkou) poskytla okresnému súdu potrebnú súčinnosť. Okresný súd nekoná podľa jej názoru plynule, efektívne a bez zbytočných prietahov.

III.

Vyjadrenie okresného súdu

5. Podpredsedníčka okresného súdu vo svojom podaní zo 16. apríla 2024 uviedla podrobnú chronológiu úkonov súdu a účastníkov v napadnutom konaní. Po vykonaní prvotných úkonov nevyhnutných pre rozhodnutie bolo vo veci nariadené pojednávanie na 22. marec 2024, ktoré však bolo odročené z dôvodu neúčasti otca maloletej (navrhovateľa) v konaní. Otec maloletej si predvolanie na pojednávanie v odbernej lehote neprevzal, pričom jeho právny zástupca v deň pojednávania písomne oznámil súdu, že o ňom nemá žiadnu vedomosť, otec maloletej s ním nekomunikuje, preto sa z pojednávania ospravedlnil a žiadal pojednávanie odročiť. Nový termín pojednávania na účely opätovného predvolania otca maloletej, ktorého výsluch súd považuje v konaní za potrebný vo vzťahu k úprave rodičovských práv a povinností k maloletej sťažovateľke, okresný súd stanovil na 18. jún 2024. Odvolávajúc sa na stanovisko zákonnej sudkyne, okresný súd uviedol, že aktuálne prebiehajú úkony k doručeniu predvolania otcovi maloletej prostredníctvom polície.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

6. Ústavný súd v zmysle § 58 ods. 3 prvej vety zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože dospel

k názoru, že na základe podaní účastníkov a spisu predloženého ústavnému súdu je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

7. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, ktoré je garantované v čl. 48 ods. 2 ústavy, osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (m. m. II. ÚS 55/98, I. ÚS 28/01, I. ÚS 132/03, I. ÚS 65/04).

8. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavnej sťažnosti namietajúcej porušenie už citovaných práv vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04, III. ÚS 154/06, II. ÚS 118/2019).

9. K vzniku zbytočných prietáhov v konaní pred všeobecným súdom môže pritom dôjsť nielen jeho nečinnosťou, ale aj jeho neefektívnou, resp. nesústredenou činnosťou (m. m. IV. ÚS 22/02, IV. ÚS 380/08, III. ÚS 103/09, I. ÚS 7/2011).

10. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02, IV. ÚS 187/07).

11. Pokiaľ ide o kritérium právnej a faktickej zložitosti veci, napadnuté konanie sa vedie vo veci úpravy výkonu rodičovských práv a povinností k maloletej sťažovateľke, t. j. ide o prednostnú vec, kde sa predpokladá osobitná pozornosť venovaná efektívnemu a rýchlemu postupu súdu. Tento typ konania tvorí štandardnú a pomerne početnú súčasť rozhodovacej činnosti súdov, a preto z právneho a ani faktického hľadiska napadnuté konanie nevykazuje črty mimoriadnej zložitosti.

12. Ústavný súd pri posudzovaní prvého kritéria osobitne zohľadnil predmet konania, ktorý má vzhľadom na svoju povahu pre maloletú sťažovateľku mimoriadny význam. V tomto kontexte ústavný súd poukazuje aj na judikatúru ESLP, v súlade s ktorou ak sú predmetom konania vzájomné vzťahy medzi rodičmi a deťmi, konaniu o týchto vzťahoch príslušné súdy majú venovať „mimoriadnu starostlivosť, pretože procesné omeškanie v takejto veci môže mať za následok *de facto* rozhodnutie o otázke predloženej súdu ešte pred samotným rozhodnutím príslušným súdom“ (k tomu pozri rozsudok ESLP vo veci H. proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 9580/81, rozsudok z 8. 7. 1987, § 85). V rámci tejto požiadavky sa potom podstatne mení aj pohľad na posúdenie prietáhov v predmetnej veci vo vzťahu k právu na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručenému čl. 48 ods. 2 ústavy (resp. právu na prejednanie záležitosti v primeranej

lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru), ktorého účelom je, aby sa čo najskôr odstránil stav právnej neistoty, kvôli čomu prebieha súdne konanie (m. m. II. ÚS 66/02, II. ÚS 80/2010).

13. Druhým kritériom, podľa ktorého ústavný súd hodnotil, či v napadnutom konaní došlo k zbytočným prietahom, bolo správanie maloletej sťažovateľky, ktorá svojimi úkonmi k predĺženiu trvania napadnutého konania nijako neprispela.

14. Tretím hodnotiacim kritériom je postup okresného súdu v napadnutom konaní. Napadnuté konanie začalo v máji 2021, avšak prvé pojednávanie okresný súd nariadil až na 22. marec 2024, teda po dvoch rokoch a desiatich mesiacoch od doručenia návrhu. Prvotné úkony vykonal okresný súd do septembra 2021 a následne uznesením zo 16. septembra 2021 zamietol návrh otca maloletej sťažovateľky na nariadenie neodkladného opatrenia. Prvé pojednávanie nariadené na 22. marec 2024 bolo odročené z dôvodu neúčasti otca maloletej sťažovateľky, ktorému nebolo doručené predvolanie. V dôsledku potreby jeho doručenia prostredníctvom polície bol ďalší termín pojednávania určený na 18. jún 2024.

15. Ústavný súd zdôrazňuje, že pod mimoriadnou starostlivosťou, ktorú má súd venovať konaniu týkajúcemu sa rozhodovania vo veciach maloletých, nemožno rozumieť priebežné vykonávanie procesných úkonov súdom, ale osobitnú dôležitosť v tomto type konania nadobúda predovšetkým kvalitatívna stránka týchto úkonov, ktoré by mali efektívne smerovať k transparentnému, jasnému a spravodlivému usporiadaniu pomerov účastníkov konania, keďže záujem dotknutých detí, na ktorý sa má v konaní v prvom rade prihliadať, je mať kontakt s oboma rodičmi, pokiaľ sú riadne výchovne spôsobilí, lebo aj rešpekt k právam iných je jedným z predpokladov riadnej výchovy (m. m. IV. ÚS 595/2018).

16. Vychádzajúc z uvedeného, ústavný súd konštatuje, že pod mimoriadnou starostlivosťou, ktorú má súd venovať konaniu vo veci starostlivosti o maloletých, nemožno rozumieť už takmer 3 roky (v čase rozhodovania ústavného súdu, pozn.) trvajúce konanie bez vykonania riadneho pojednávania vo veci. V tejto súvislosti je potrebné uznať, že nečinnosť okresného súdu od septembra 2021 do marca 2024 nemožno považovať za optimálny a efektívny postup okresného súdu smerujúci sústredene k urýchlenému odstráneniu stavu právnej neistoty maloletej sťažovateľky.

17. Ústavný súd v súvislosti s argumentáciou okresného súdu uplatnenou vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti stabilne pripomína, že personálne obsadenie súdu, jeho organizácia, vysoký počet vecí v príslušnom oddelení, ako i optimalizácia súdnictva teda nie sú dôvodmi, pre ktoré by malo byť ospravedlnené, tolerované a ústavne udržateľné porušovanie základného práva sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ako aj práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Nad rámec poznamenáva, že je táto okolnosť z individuálneho hľadiska, teda z hľadiska osoby zákonného sudcu, pochopiteľne ospravedlniteľná, avšak z hľadiska celkovej zodpovednosti okresného súdu za plynulosť konania vo veci účastníkov ju zohľadniť nemožno (II. ÚS 203/2023).

18. Ústavný súd preto s prihliadnutím na dlhodobú nečinnosť okresného súdu dospel k záveru, že v napadnutom konaní došlo k zbytočným prietahom. Na tomto základe rozhodol, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní bolo porušené základné právo maloletej sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku nálezu).

V.

Prikázanie vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadost'učinenia

19. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

20. Vzhľadom na skutočnosť, že ústavný súd v napadnutom súdnom konaní zistil porušenie označeného základného práva maloletej sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru okresným súdom, pričom konanie stále nie je právoplatne skončené, prikázal okresnému súdu konať vo veci bez zbytočných priet'ahov (bod 2 výroku nálezu).

21. Cieľom finančného zadost'učinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany (IV. ÚS 210/04, tiež judikatúra EŠLP – rozsudok z 19. 1. 2010 vo veci Zongorová proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 28923/06 a rozsudok EŠLP zo 7. 7. 2009 vo veci Ďurech a ďalší proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 42561/04). Je to tak aj v prípade maloletej sťažovateľky, ktorá žiada finančné zadost'učinenie vo výške 2 000 eur.

22. Vo veci sťažovateľky podľa názoru ústavného súdu priznanie primeraného finančného zadost'učinenia prichádza do úvahy, pričom ústavný súd pri jeho určení vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných aj EŠLP, ktorý spravodlivé finančné zadost'učinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na okolnosti prípadu.

23. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, najmä viac ako dva roky trvajúcu nečinnosť okresného súdu (bod 14 odôvodnenia tohto nálezu) vo veci spadajúcej pod mimoriadnu starostlivosť, ktorú má súd venovať konaniu týkajúcemu sa rozhodovania vo veciach maloletých, doplnil ústavný súd ochranu aj o finančné zadost'učinenie, limitujúc jeho výšku na 1 600 eur (bod 3 výroku tohto nálezu; návrhu na priznanie vyššej sumy nevyhovел výrokom 5 tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

24. Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania maloletej sťažovateľky, ktoré jej vznikli v dôsledku jej právneho zastúpenia.

25. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov. Úhradu trov konania priznal ústavný súd sťažovateľke v rozsahu za dva úkony právnej služby, a to prevzatie a prípravu zastúpenia a podanie ústavnej sťažnosti. Sťažovateľka žiada priznať tarifnú odmenu za jeden úkon právnej služby v roku 2024 v sume 228,83 eur a režijný paušál v roku 2024 v sume 13,73 eur. Ústavný súd teda sťažovateľke, súc viazaný petitom, priznal náhradu trov konania v ňou požadovanej sume 485,12 eur (bod 4 výroku nálezu).

26. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne maloletej sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 Civilného sporového poriadku) v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

27. Vzhľadom na čl. 133 ústavy, podľa ktorého proti rozhodnutiu ústavného súdu nie je prípustný opravný prostriedok, toto rozhodnutie nadobúda právoplatnosť dňom jeho doručenia účastníkom konania.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. mája 2024

Libor Duľa
predseda senátu